

Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο
Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχ. & Μηχ. Η/Υ

Ηλεκτρικές Μηχανές II

Μάθημα 4^ο

Σύγχρονες Γεννήτριες – Μέρος Β΄

Γιώργος Ορφανουδάκης

Περιεχόμενα μαθήματος

1. Ισχύς και Ροπή
2. Μέτρηση Παραμέτρων

Ισχύς των Σύγχρονων Γεννητριών

- Η σύγχρονη γεννήτρια είναι μια σύγχρονη μηχανή που λειτουργεί ως γεννήτρια μετατρέποντας μηχανική ισχύ σε τριφασική ηλεκτρική ισχύ στην έξοδο της
- Η κινητήρια μηχανή μιας τέτοιας γεννήτριας μπορεί να είναι ένας
  - κινητήρας ντίζελ,
  - ατμοστρόβιλος,
  - υδροστρόβιλος
  - ή κάθε άλλη παρόμοια μηχανή
- Η κινητήρια μηχανή θα πρέπει οπωσδήποτε να λειτουργεί σε **σταθερή συχνότητα**, χωρίς να εξαρτάται από την ισχύ που απαιτεί κάθε φορά το φορτίο της γεννήτριας
- Μια σύγχρονη γεννήτρια παρουσιάζει **απώλειες** κατά τη μετατροπή της μηχανικής ισχύος σε ηλεκτρική, γι' αυτό και η ισχύς εισόδου της δεν είναι ίση με την ισχύ εξόδου

Ισχύς των Σύγχρονων Γεννητριών (2)

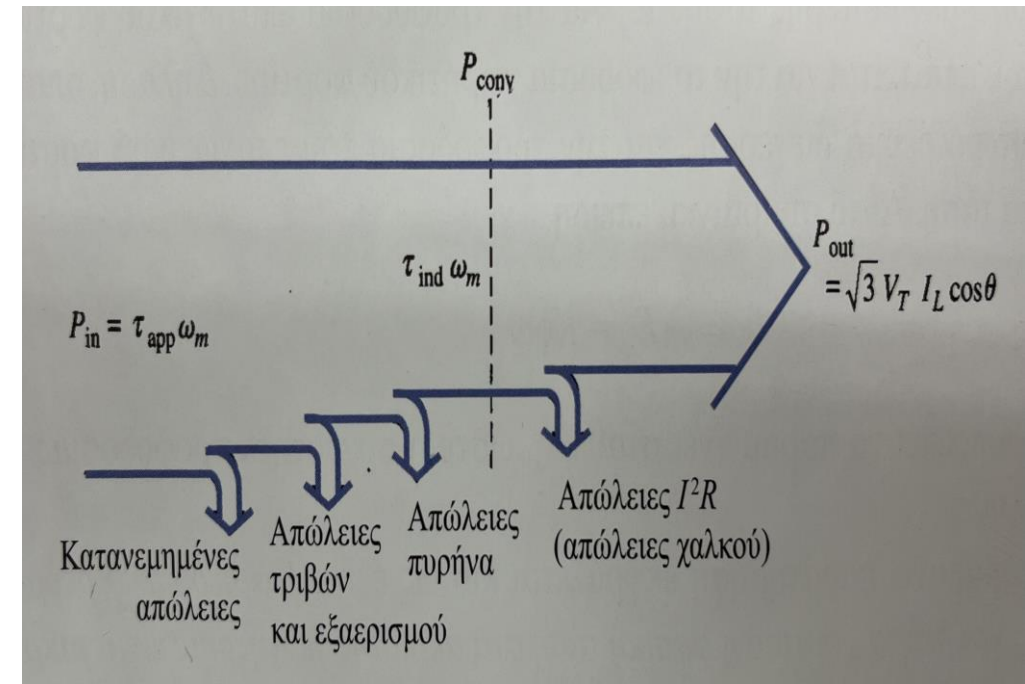
- Διάγραμμα ροής ισχύος
- Η ισχύς **εισόδου** στη γεννήτρια είναι η μηχανική ισχύς που εφαρμόζεται στον άξονα της:

$$P_{in} = \tau_{app} \omega_m$$

- Η ισχύς που μετατρέπεται σε ηλεκτρική στο εσωτερικό της μηχανής είναι ίση με

$$P_{conv} = \tau_{ind} \omega_m = 3E_A I_A \cos \gamma$$

- Όπου γ η γωνία μεταξύ των E_A και I_A
- Η διαφορά μεταξύ P_{in} και P_{conv} οφείλεται στις
  - απώλειες πυρήνα
  - μηχανικές απώλειες
  - κατανεμημένες απώλειες

Ισχύς των Σύγχρονων Γεννητριών (3)

- Ενεργός ισχύς εξόδου της γεννήτριας P_{out} , σε πολικά/φασικά μεγέθη:

$$P_{out} = \sqrt{3}V_T I_L \cos \theta$$

$$P_{out} = 3V_{\Phi} I_A \cos \theta$$

- Άεργος ισχύς στην έξοδο της μηχανής σε πολικά/φασικά μεγέθη:

$$Q_{out} = \sqrt{3}V_T I_L \sin \theta$$

$$Q_{out} = 3V_{\Phi} I_A \sin \theta$$

- Μια **χρήσιμη προσεγγιστική σχέση** για τον υπολογισμό της ισχύος εξόδου της γεννήτριας εξάγεται αν αγνοηθεί η αντίσταση οπλισμού R_A (επειδή $X_S \gg R_A$)...

Ισχύς των Σύγχρονων Γεννητριών – Γωνία ροπής

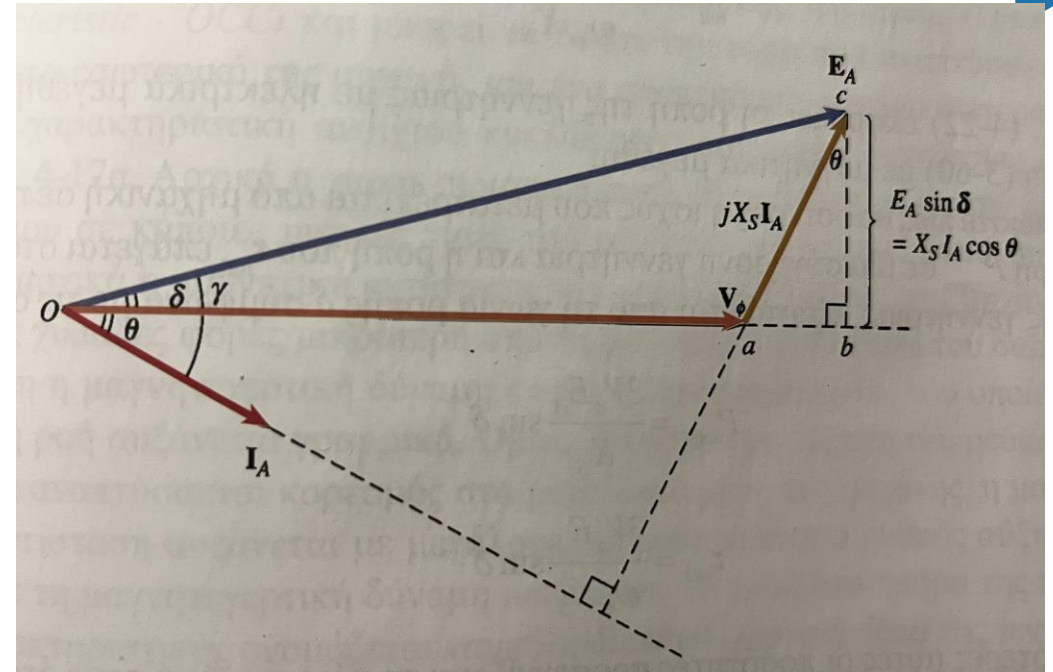
- Το διανυσματικό διάγραμμα της γεννήτριας μετατρέπεται στο παραδίπλα διάγραμμα
- Το τμήμα bc μπορεί να εκφραστεί ως $E_A \sin \delta$ ή ως $X_S I_A \cos \theta$, οπότε

$$I_A \cos \theta = \frac{E_A \sin \delta}{X_S}$$

- Με αντικατάσταση στην $P_{out} = 3V_\Phi I_A \cos \theta$:

$$P_{conv} \approx P_{out} = \frac{3V_\Phi E_A \sin \delta}{X_S}$$

- Επειδή οι ωμικές αντιστάσεις αγνοούνται, η παραπάνω εξίσωση εκφράζει τόσο την ισχύ του μετατρέπεται από μηχανική σε ηλεκτρική P_{conv} όσο και την ισχύ εξόδου P_{out}
- Η ισχύς εξόδου της μηχανής εξαρτάται από τη **γωνία δ** μεταξύ των V_Φ και E_A
- Η γωνία δ ονομάζεται **γωνία ροπής** της μηχανής – καθορίζει την ισχύ που προσφέρει η γεννήτρια

Ισχύς των Σύγχρονων Γεννητριών – Γωνία ροπής (2)

- Όταν $\delta = 90^\circ$, άρα $\sin \delta = 1$, τότε $P_{out} = P_{max} = \frac{3V_\phi E_A}{X_S}$
- Η P_{max} ονομάζεται **στατικό όριο ευστάθειας** της γεννήτριας
- Οι πραγματικές γεννήτριες δεν πλησιάζουν ποτέ το όριο αυτό
- Η τιμή της δ σε κανονική λειτουργία με πλήρες φορτίο είναι μεταξύ 15° και 20°
- Αν η θεωρηθεί σταθερή η V_ϕ :
  - η ενεργός ισχύς εξόδου της γεννήτριας είναι ανάλογη των $E_A \sin \delta$ και $I_A \cos \theta$
  - η άεργος ισχύς εξόδου της είναι ανάλογη του $I_A \sin \theta$

Ροπή των Σύγχρονων Γεννητριών

- Η ροπή μιας μηχανής εναλλασσόμενου ρεύματος δίνεται από τις σχέσεις

$$\tau_{ind} = k\mathbf{B}_R \times \mathbf{B}_S \quad \text{ή} \quad \tau_{ind} = k\mathbf{B}_R \times \mathbf{B}_{net} = kB_R B_{net} \sin \delta$$

- Όπου δ είναι και πάλι η γωνία ροπής

– Επειδή η $\mathbf{B}_R$ παράγει την $\mathbf{E}_A$ και η $\mathbf{B}_{net}$ την $\mathbf{V}_\Phi$ (αν αγνοηθεί η R_A), η γωνία μεταξύ των $\mathbf{E}_A$ και $\mathbf{V}_\Phi$ είναι ίση με τη γωνία μεταξύ των $\mathbf{B}_R$ και $\mathbf{B}_{net}$

- Από τη σχέση $P_{conv} = \frac{3V_\Phi E_A \sin \delta}{X_s}$ και επειδή ισχύει η $P_{conv} = \tau_{ind} \omega_m$, η επαγόμενη ροπή

δίνεται από τον τύπο $\tau_{ind} = \frac{3V_\Phi E_A \sin \delta}{\omega_m X_s}$

- Η παραπάνω εξίσωση εκφράζει τη ροπή της γεννήτριας με ηλεκτρικά μεγέθη

Ροπή των Σύγχρονων Γεννητριών (2)

- Αμφότερες αυτές οι ποσότητες προσεγγίζουν τη μέγιστη τιμή τους όταν η γωνία ροπής δ προσεγγίζει τις 90°
- Η γεννήτρια δεν είναι σε θέση να υπερβεί αυτά τα όρια ούτε και στιγμιαία
- Οι πραγματικές γεννήτριες διαθέτουν γωνίες ροπής πλήρους φορτίου έως 30°
  - Η απόλυτη μέγιστη στιγμιαία ισχύς και ροπή μπορούν να υποστηρίξουν, είναι τουλάχιστον **διπλάσιες** των τιμών πλήρους φορτίου
- Αυτό το απόθεμα ισχύος και ροπής είναι ιδιαίτερα κρίσιμο για την **ευστάθεια** των συστημάτων ισχύος που περιέχουν αυτές τις γεννήτριες

Μέτρηση των Παραμέτρων μιας Σύγχρονης Γεννήτριας

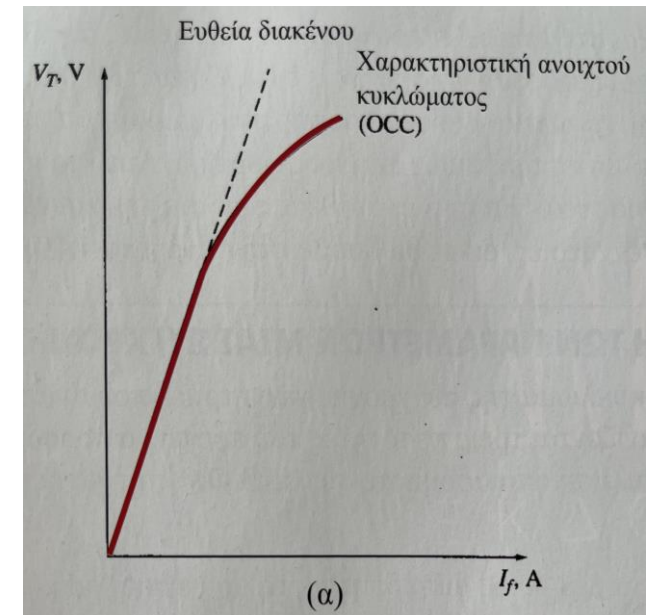
- Στο ισοδύναμο κύκλωμα της σύγχρονης γεννήτριας εμφανίζονται τρεις ποσότητες:
  1. Η σχέση του ρεύματος διέγερσης με τη μαγνητική ροή (ή αλλιώς του ρεύματος διέγερσης I_F με την E_A)
  2. Η σύγχρονη αντίδραση, X_S
  3. Η αντίσταση του τυλίγματος οπλισμού, R_A

Χαρακτηριστική Ανοιχτού Κυκλώματος

- Καθώς στο πείραμα αυτό δεν υπάρχει φορτίο, το ρεύμα οπλισμού της γεννήτριας θα είναι ίσο με μηδέν ($I_A = 0$) ενώ η V_{Φ} και η E_A θα είναι ίσες μεταξύ τους.
- Έτσι, είναι δυνατή η σχεδίαση της γραφικής παράστασης της E_A ή της V_T συναρτήσεως του ρεύματος διέγερσης I_F .
- Αυτή η καμπύλη ονομάζεται χαρακτηριστική ανοιχτού κυκλώματος της γεννήτριας και δίνει την τάση που αναπτύσσεται κάθε φορά στο εσωτερικό της μηχανής για ένα συγκεκριμένο ρεύμα διέγερσης.

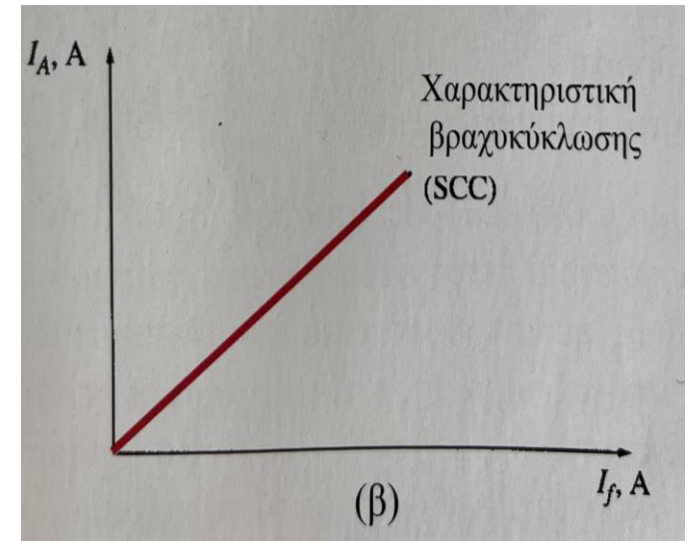
Χαρακτηριστική Ανοιχτού Κυκλώματος (2)

- Ευθεία μέχρι την εμφάνιση **κορεσμού**, σε υψηλές τιμές του ρεύματος διέγερσης
  - Αρχικά η μαγνητική αντίσταση των μεταλλικών μερών της μηχανής είναι χιλιάδες φορές μικρότερη από τη μαγνητική αντίσταση του διακένου – Όλη η μαγνητεγερτική δύναμη εμφανίζεται στο διάκενο του οποίου η μαγνητική ροή αυξάνεται **γραμμικά**
  - Με την αύξηση του ρεύματος αρχίζει να αναπτύσσεται κορεσμός στα μεταλλικά μέρη της μηχανής, η μαγνητική τους αντίσταση αυξάνεται με μεγάλους ρυθμούς – Ο ρυθμός αύξησης της ροής με τη μαγνητεγερτική δύναμη μειώνεται
- Το γραμμικό τμήμα της παραπάνω χαρακτηριστικής ονομάζεται **καμπύλη διακένου** της γεννήτριας

Χαρακτηριστική Βραχυκύκλωσης

- Τα άκρα της γεννήτριας βραχυκυκλώνονται μέσω αμπερομέτρων
- Καθώς το ρεύμα διέγερσης αυξάνεται μετριέται το ρεύμα οπλισμού I_A της γεννήτριας
- Η γραφική παράσταση που σχεδιάζεται με τις παραπάνω μετρήσεις ονομάζεται χαρακτηριστική βραχυκύκλωσης και είναι **ευθεία γραμμή**

Χαρακτηριστική Βραχυκύκλωσης (2)

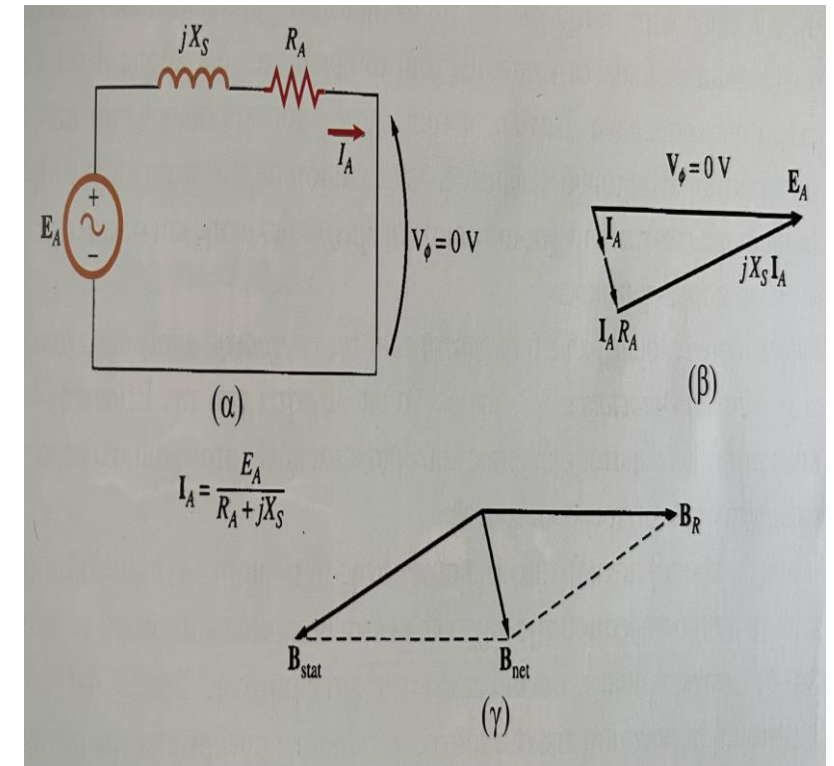
- Γιατί είναι γραμμική;
- Στην περίπτωση του βραχυκυκλώματος, το ρεύμα I_A είναι:

$$I_A = \frac{E_A}{R_A + jX_S}$$

- Μέτρο:

$$I_A = \frac{E_A}{\sqrt{R_A^2 + X_S^2}}$$

- Επειδή το πεδίο B_{stat} σχεδόν εξουδετερώνει το B_R , το πεδίο B_{net} έχει πολύ μικρή τιμή
- Λόγω της μικρής τιμής του συνολικού πεδίου, **δεν εμφανίζεται κορεσμός**

Χαρακτηριστική Βραχυκύκλωσης (3)

- Επειδή το πεδίο $\mathbf{B}_R$ σχεδόν εξουδετερώνει το $\mathbf{B}_{stat}$, το πεδίο $\mathbf{B}_{net}$ έχει πολύ μικρή τιμή (
- Λόγω της μικρής τιμής του συνολικού πεδίου **δεν εμφανίζεται κορεσμός**, οπότε η χαρακτηριστική βραχυκύκλωσης παραμένει γραμμική
- Αφού η V_Φ είναι μηδενική, το μέτρο της εσωτερικής εμπέδησης της μηχανής είναι:

$$Z_s = \sqrt{R_A^2 + X_S^2} = \frac{E_A}{I_A}$$

- ... και επειδή $X_S \gg R_A$, γίνεται

$$X_S \approx \frac{E_A}{I_A} = \frac{V_{\Phi,oc}}{I_A}$$

- Άρα, αν τα E_A και I_A είναι γνωστά, η σύγχρονη αντίδραση X_S είναι εύκολο να υπολογιστεί

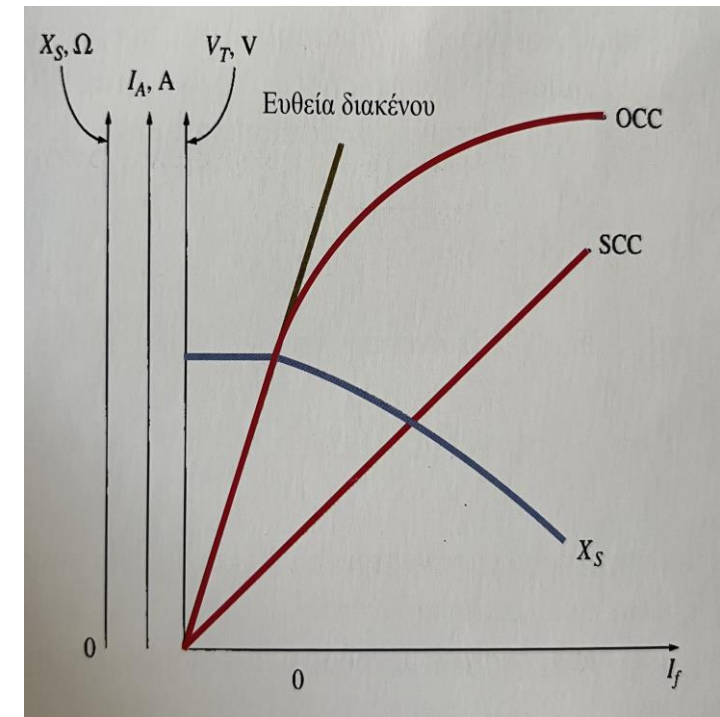
Υπολογισμός Σύγχρονης Αντίδρασης

- Προσεγγιστική μέθοδος υπολογισμού της σύγχρονης αντίδρασης:
  1. Στη χαρακτηριστική ανοιχτού κυκλώματος σημειώνεται η E_A για συγκεκριμένη τιμή του ρεύματος διέγερσης
  2. Στη χαρακτηριστική βραχυκύκλωσης σημειώνεται το ρεύμα $I_{A,SC}$ για τη συγκεκριμένη τιμή του ρεύματος διέγερσης
  3. Η X_S υπολογίζεται από την εξίσωση $X_S = \frac{E_A}{I_A} = \frac{V_{\Phi,oc}}{I_A}$
- Προσοχή: Η τάση E_A προσδιορίζεται μέσω της χαρακτηριστικής ανοιχτού κυκλώματος όπου η μηχανή είναι **μερικώς κορεσμένη** σε μεγάλες τιμές του ρεύματος διέγερσης
- Από την άλλη το I_A προσδιορίζεται μέσω της χαρακτηριστικής βραχυκύκλωσης όπου η μηχανή παραμένει **ακόρεστη** για κάθε τιμή του ρεύματος διέγερσης
- Όταν το ρεύμα διέγερσης είναι μεγάλο, η τιμή της E_A που προσδιορίζεται από την χαρακτηριστική ανοιχτού κυκλώματος, δεν είναι ίση με την αντίστοιχη τιμή της που προσδιορίζεται από την χαρακτηριστική βραχυκύκλωσης!

Υπολογισμός Σύγχρονης Αντίδρασης (2)

- Όταν το ρεύμα διέγερσης είναι μικρό, η τιμή της X_S παραμένει σταθερή και ονομάζεται **ακόρεστη σύγχρονη αντίδραση**, X_{Su}
- $X_{Su} = \frac{E_A}{I_A} = \frac{V_{\Phi,oc}}{I_A}$ για κάθε τιμή του ρεύματος διέγερσης που βρίσκεται πάνω στο **γραμμικό μέρος** της χαρακτηριστικής ανοιχτού κυκλώματος
- Η προσεγγιστική τιμή της σύγχρονης αντίδρασης μεταβάλλεται ανάλογα με το βαθμό κορεσμού της μηχανής
- Θα πρέπει να υπολογίζεται στις **συγκεκριμένες συνθήκες** φόρτισης της μηχανής
- Γραφική παράσταση της σύγχρονης αντίδρασης συναρτήσει του ρεύματος διέγερσης της γεννήτριας

Υπολογισμός Ωμικής Αντίστασης

- Ο υπολογισμός της ωμικής αντίστασης μπορεί να γίνει προσεγγιστικά με την εφαρμογή **συνεχούς τάσης** στα τυλίγματα του στάτη
- Η συνεχής τάση εξασφαλίζει τον αποκλεισμό της επαγωγικής αντίδρασης των τυλιγμάτων από τη μέτρηση
- Η R_A μπορεί να αφαιρεθεί από την $|Z_S| = \frac{E_A}{I_A} = \frac{V_{\Phi,oc}}{I_A}$, με σκοπό τη βελτίωση της προσέγγισης της σύγχρονης αντίδρασης:

$$X_s = \sqrt{Z_S^2 - R_A^2}$$

- Μικρή διαφορά – Κύρια αιτία του σφάλματος στον υπολογισμό της σύγχρονης αντίδρασης είναι ο κορεσμός της γεννήτριας

Λόγος Βραχυκύκλωσης

- Ορίζεται ως ο **λόγος**
  - του ρεύματος διέγερσης που απαιτείται για την παραγωγή της **ονομαστικής τάσης** στο πείραμα ανοιχτού κυκλώματος
  - προς το ρεύμα διέγερσης που απαιτείται για την παραγωγή του **ονομαστικού ρεύματος** οπλισμού στο πείραμα βραχυκύκλωσης
- Ο λόγος βραχυκύκλωσης είναι το **αντίστροφο** της ανά μονάδα (per-unit) τιμής της σύγχρονης αντίδρασης, υπολογισμένης με τον τύπο που αναφέρεται παραπάνω
- Δεν προσφέρει κάποια παραπάνω πληροφορία απ' ότι η κορεσμένη σύγχρονη αντίδραση
- Ωστόσο, συναντάται πολύ συχνά στις προδιαγραφές των γεννητριών της βιομηχανίας

Παράδειγμα 4-1

Μια σύγχρονη γεννήτρια με ονομαστική ισχύ, τάση και συχνότητα ίσες με $200kVA$, $480 V$ και $50Hz$, αντίστοιχα, συνδέεται σε αστέρα. Το ονομαστικό ρεύμα διέγερσης είναι $5A$ και οι πληροφορίες που υπάρχουν γι' αυτήν είναι οι ακόλουθες:

1. Τάση γραμμής στο πείραμα ανοιχτού κυκλώματος ($V_{T,OC}$), με ονομαστικό ρεύμα διέγερσης I_F , ίση με $540 V$.
2. Ρεύμα γραμμής κατά το πείραμα βραχυκύκλωσης ($I_{L,SC}$), με ονομαστικό ρεύμα διέγερσης I_F , ίσο με $300 V$.
3. Κατά την εφαρμογή συνεχούς τάσης $10 V$ στα δύο άκρα της, μετρήθηκε ρεύμα $25 A$.

Να υπολογιστούν η τιμή της αντίστασης οπλισμού και η προσεγγιστική τιμή της σύγχρονης αντίδρασης σε Ω , ώστε να διαμορφωθεί το ισοδύναμο κύκλωμα της γεννήτριας στην ονομαστική κατάσταση λειτουργίας.

Σχετικό υλικό

- Από το βιβλίο «Ηλεκτρικές Μηχανές AC-DC», Stephen J. Chapman, εκδ. Τζιόλα, 5^η έκδ.
  - Κεφάλαιο 4, Παράγραφοι 4.6 έως 4.7